

HELGA

SOTARENS RÖST TYSTNAR ALDRIG

Anette Svensson Kozica

LÄSPROV

Anette Svensson Kozica

HELGA

Sotarens röst tystnar aldrig

1:a upplagan Förlaget Orda AB 2013

© Anette Svensson Kozica, 2013

Omslag: Fredrik Ödman

Redigering: Marianne Alstermark

Sättning: Frederic Täckström

Tryck: Elanders Fälth & Hässler, 2013

Isbn 978-91-7497-038-8

*Mina varma tankar till
Alexander och Henrietta*

Tack

Ett stort tack till Mats Troedsson, expert på andra världskriget i Europa. Mats har en detaljrik och mycket imponerande kunskap som satts på prov vid möten med utländska militärhistoriker. Jag har lärt mig mycket av Mats om andra världskriget i Europa, det har varit intressant att få ta del av detta traumatiska skeende i vår historia.

Förord

En kort berättelse om hur allt började

Innan jag släckte lampan för dagen, den första natten med dokumenten från Ödehuset, tittade jag fundersamt mot påsen med alla märkliga papper. Varför hade jag engagerat mig så mycket att jag till sist gått tillbaka och hämtat detta, som nu stod i mitt vardagsrum? Jag kan inte svara på det.

Det var omöjligt att sova den natten. Hemska bilder från kriget snurrade framför mig tillsammans med dokumenten från Ödehuset. Betyget från Wiktoriaskolan i Danzig som Helga hämtat bara några månader innan Röda armén intog Danzig. Var det sant det som stod i vissa böcker, att Wiktoriaskolan hade tillhört universitet i Danzig, där Röda armén hade hittat behållare med kroppsdelar? Framför mig såg jag brevet där tyska myndigheter gör en förfrågan till familjen om försvunna judiska tillgångar.

Jag reste mig hastigt upp. Ute var det beckmörkt, vinter och snö. Jag hade bestämt mig, nu skulle allt ut, ut ur huset och slängas i vedpannan. För att komma till pannrummet var jag tvungen att gå runt huset. Jag skyndade med påsen i handen, balanserade fram på den hala gången, trevade efter strömbrytaren i mörkret, men nej, lampan hade gått sönder. Det var ingen tvekan, jag ville inte ha det här i mitt hus längre. Nu stod påsen i pannrummet.

Morgonen därpå när jag skulle hämta tidningen fanns det en bok i min brevlåda. Där i kylan med morgonrocken på mig, läste jag bokens titel: ”Vi har inte rätt att glömma”. Vem hade lagt den där? Det vet jag fortfarande inte.

Jag har aldrig varit intresserad av krig. Men nu drog Helgas mardrömmar iväg med mig, in i en ny värld, rakt in i andra världskriget. Till sist blev den här kvinnan en del av min vardag, under mycket lång tid, många år. Helgas mardrömmar fångade mig.

Namnen i boken ”Helga. Sotarens röst tystnar aldrig” är fingerade.

Ett öde hus

En liten ängel gick från hus till hus och knackade på varje dörr. Ingen öppnade.

Sotarbarn

Det lilla barnet frågade mig:

”Vart är dom på väg? Är dom klädda till sotare för att gå på maskerad?”

”Nej. På mina fester är alla klädda i svart.”

*

Helga Kramer. Werner Kutzmann, Hamburg. Två namn på en lapp. Uppsatt på en fuktig tapet i ett övergivet hus i södra Sverige.

*

Jag vek ihop lappen, en känsla av obehag kom över mig. En fönsterruta var sprucken. Blomkrukorna stod tomma, av växterna fanns bara lite torra bruna rester kvar. Intill fönstret stod en sekretär med klaffen nerfälld. Jag rörde mig i rummet med en darrande känsla inom mig. En föraning om att jag skulle finna något. Tjocka buntar med oskrivna vykort låg uppe på sekretären. I ena hörnet fanns en stapel med böcker, många av dem var på tyska, överst låg en svart kraftig pärm. Jag hade redan vant mig vid den unkna lukten.

Huset var helt övergivet, men ändå ... någon kunde ju dyka upp. Hur skulle jag då förklara varför jag hade gått in här. Jag sköt undan tanken, hade jag nu vågat mig så här långt ville jag fortsätta. Jag lyfte upp pärmen, strök bort dammet med handen och öppnade den försiktigt. Metallbeslagen var rostiga. Små dun gungade ut i luften.

Jag bläddrade bland musättna och dammiga papper. En del var så

tunna och märkta av tiden att jag knappt vågade ta i dem. Nästan all text var skriven på tyska. De flesta breven tycktes vara skrivna under andra världskriget och adresserade till Danzig. Vem kunde dessa papper ha tillhört? I ett brev skrivet av en Otto Kramer i slutet av kriget ber han sin fru Ellen att hon skyndsamt ska plocka bort hans vapen, patroner, sabeln och spetsbyxorna.

I den mittersta lådan i mitt skrivbord ligger 8 skarpladdade gevärspatroner. Glöm inte den långa officerssabeln och stickerten, ett kort blankt vapen.

Han uppmanar henne också att genast tömma alla bankkonton. Brevet slutar:

Om du har kontakt med Helga, be henne då att genast höra av sig.

Jag kom snart fram till att huset jag befann mig i ägdes av Helga. Otto och Ellen var hennes föräldrar och Erik hennes yngre bror. I ett annat brev skriver Ellen att hon och Erik ska lämna Danzig med en av de första evakueringsbåtarna.

... om allt som hände de sista månaderna under kriget och jag är den enda av oss som inte plågas av ensamheten. Helga

Jag dröjde kvar vid en teckning med små sotarbarn. Överst på papperet står *En dröm 1964*. Drömmen är fylld av ångest och absurda tankar. En sotare förföljer Helga och i långa mörka stallar döljer sig stirrande ögon. En rysning gick genom kroppen. Mörka krafter smög sig in. Jag tittade på ett fotografi av en ung leende kvinna i uniform. På baksidan av kortet står skrivet med blyerts *1944 Helga Kramer*.

Varför lämnar man sitt hem och låter det helt förfalla? Tankfull fortsatte jag bläddra i pärmen. Ett kuvert föll ut och landade framför mina fötter. Jag tog upp det. Det var tomt ... men innan jag hunnit lägga ner det igen upptäckte jag något. Väl gömd inne i kuvertet fanns en svart stämpel – ett hakkors.

Jag sjönk ner i stolen och ett moln av damm for ut från stolsdynan.

Ljuset som silade in genom de trasiga gardinerna blev kallt. Allt stannade upp. Tiden vreds tillbaka. Det är krig i Europa. Nazister marscherar taktfast genom städerna, förföljelse och koncentrationsläger, magra plågade människor framträdde för min inre syn. Det kändes som om jag inte längre var ensam i huset. Män med makt i högskaf-tade blanka stövlar kunde stå utanför dörren.

Jag reste mig upp, kikade ut genom fönstret för att försäkra mig om att inte någon granne hade upptäckt att jag var där. En dörr knarrade till. Med ett ryck vände jag mig om. Var jag ändå inte ensam? Med hjärtat i halsgropen smög jag fram till köket där ljudet kom ifrån.

På köksbordet stod en tallrik och en kaffekopp. Allt var lämnat som i ett ögonblickligt beslut. Borta vid köksbänken hängde kläder på en lina. Jag gick fram till bordet, golvet gnällde utdraget, varje rörelse väckte liv i huset. Ute i hallen på den fuktfläckiga tapeten hängde en vacker pendyl. Vad hade fått henne att lämna allt det här? Sakta gick jag över golvet till sovrummet, täcket i sängen låg slängt åt sidan. På nattduksbordet stod en väckarklocka, visarna hade stannat på tre. En kuslig atmosfär rådde i rummet.

En hög gammal ekbyrå stod vid ena väggen. På helpänn drog jag sakta ut en av lådorna. Där fanns underkläder och strumpor. När jag skulle skjuta in lådan igen såg jag att dess insida var klädd med brev, och längst fram var en bunt papper nerstucken. Jag tog upp den och började läsa. I min hand höll jag mardrömmar som hon skrivit ner under ångestfyllda nätter, en bunt hophäftade papper. På baksidan fanns en teckning med en soluppgång, nere vid kanten stod *Vems soluppgång?* Intill var en port ritad, i den en judestjärna. På bordet låg en blyertsteckning. En död svan hängande i en galge, med den långa vita halsen svagt böjd.

Jag började känna panik, tog den svarta pärmerna och lämnade hastigt huset. Den halvöppna dörren hängde endast på ett gångjärn. Köld och vind hade fritt tillträde.

Täta busksnår hade slutit sig runt stället som en tyst vakt mot omvärlden. De skarpa taggarna slet tag i mig när jag hukande trängde igenom barriären av björnbärsrevor och fläderbuskar. Förfallet hade börjat, naturens obevekliga krafter hade tagit huset i sitt våld.

Trots den fuktiga kylan i luften var perrongerna fulla med människor, trängseln mot trapporna var stor. Jag hade rest med tåg till Hamburg för att möta Werner Kutzmann. En man som jag inte visste något om, inte mer än vad som stod på lappen som låg i väskan tillsammans med ett foto på en ung kvinna. Aldrig hade jag trott, när jag för några år sedan stod gömd bakom de trasiga gardinerna i det övergivna huset, att det skulle leda mig hit. En lång, mödosam resa i gamla gömda spår. Den märkliga lappen som låg i väskan med en sotare målad i svart krita hade nu lett mig till Hamburg.

På det övre planet i den sandfärgade stationen under kupolerna trängdes affärer, krogar och kaféer. Jag tittade upp mot det stora svarta järnstaketet som omslöt besökarna. Hur såg han ut? I brevet jag fått från honom tyckte jag mig se en rejäl man som arbetat och slitit hårt. Hans handstil var enkel och följde noggrant linjerna utmed papperet, raka tydliga bokstäver, inga snirklande utsvävningar.

Jag kunde ana en skolfröken som fortfarande stod lutad över hans axel medan han skrev.

Det var mycket som rörde sig i mitt huvud. Vad skulle han berätta, vad visste han om Helga Kramer, hur hade han lärt känna henne? Själv hade jag gjort hennes bekantskap genom det övergivna huset där hon lämnat hela sitt liv i form av brev, anteckningar och mängder av foton, allt från tiden under och efter andra världskriget. Ett helt hem som bara hade lämnats.

Vi skulle mötas på det övre planet på en av de många små krogarna. Jag drog kappan tätt intill kroppen, men den fuktiga kylan på perrongen gick ändå inte att hålla på avstånd. När jag väl kommit upp möttes jag av en stor grön skylt, *Wartesaal*, och utanför de stora glasdörrarna mot torget såg jag hur de gräddvita taxibilarna köade. Alldeles bredvid en affär med souvenirer låg den lilla krogen, en mötesplats för dem som arbetar på stationen. På beskrivningen som Werner gett mig kände jag igen den direkt.

Mörka inrökta sjuttioalstapeter med snirkliga mönster täckte väggarna. Krogen där Werner föreslagit att vi skulle mötas var en enkel ölstuga, väggarna var täckta med bilder på gamla lok, robusta

tunga lok som aldrig givit upp. Rösten från en nyhetsuppläsare hördes från storbildsteven. Ljudet fyllde den redan kompakta atmosfären. Borden var små och inte en stol var den andra lik. De flesta därinne var män i femtioårsåldern, en ensam liten dam satt med några her- rar och spelade kort. Jag studerade människorna, ingen satt ensam vad jag kunde se. På ena väggen hängde en svart flagga med en dödskalle och korslagda benknotor, symbolen för ett av Hamburgs fotbollslag. En äldre, kraftig dam som stod bakom disken vinkade åt mig att komma.

”Är det Werner du söker?” Jag nickade. ”Han sitter där.” Hon pekade på ett bord som stod längst in i ett angränsande, mindre rum. Man- nen som satt där tittade på mig. Jag gick fram till honom. ”Är det du som är Werner?”

”Ja, det stämmer.” Han reste sig upp. Han var storvuxen, säkert över en och nittio med en kropp som varit van vid hårt arbete, ansiktet var fårat, kraftiga djupa veck låg som ett sandhav över huden. Hans handslag kändes varmt och bestämt.

”Välkommen till Hamburg.” Han log med trötta ögon. Vi beställde in var sin öl. Jag kände direkt att jag tyckte om honom. Håret låg bak- åtkammat, tunt och stripigt. Han lossade lite på slipsen innan han satte sig, den verkade obekvämt.

”Man kan undra varför en så ung dam gjort sig besvär med att åka till Hamburg för att träffa mig.” Han tände en cigarett, drog ett djupt halsbloss och väntade. Han hade en välpressad svart kostym som såg ut att ha hängt i en mörk garderob i årtal, i väntan på begravningar. Kavajtyget stretade runt överarmarna. Jag var spänd av förväntan, inte en blund hade jag fått under natten. Sedan jag funnit de märkliga dokumenten hade det blivit åtskilliga möten med människor som upplevt kriget, jag kände mig aldrig riktigt säker på vilka frågor som var känsliga för vem. Några hade reagerat våldsamt, andra blev helt tysta.

”Du ska få veta hela historien om varför vi sitter här.” Werner såg fundersamt på mig. ”För några år sedan fann jag ett övergivet hus.” Jag berättade om breven med de gömda hakkorsen. Om huset som blivit lämnat och nu var helt förfallet. Han lyssnade intresserat, snabbt hade han druckit upp sin första öl. Jag beställde in en ny och fortsatte.

Werner följde varje moment, lyssnade på detaljerna, såg alla trådar jag knypplade ihop framför honom. Han väntade. Skulle han lägga det sista på plats?

”På väggen i köket över bordet hängde den här lappen med ditt namn. Jag tyckte det var konstigt, att hänga upp en lapp på det sättet med årtal och datum mitt på väggen. Intill ditt namn har hon ritat en sotare med svart penna.” Jag pekade på det brunsolkiga papperet som jag lagt framför honom. Han studerade det uppmärksamt med en blick som jag inte riktigt kunde läsa av. Han prövade sig själv, jag såg att han i tankarna cirklade runt över gamla sönderkörda vägar. Fingrarna trummade mot bordet.

”Du har fortfarande inte berättat varför du har sökt upp mig.” Han granskade mig med avslappnad min. Jag lade försiktigt fram fotot på Helga där hon stolt bär sin uniform. Som ett ärr från kriget låg kortet framför honom, jag såg att han reagerade. Han tog ett djupt andetag, sneglade på lappen och tog fotot, höll det nere vid bordet, släckte cigaretten och tände en ny. Han vände på kortet där hon skrivit 1944 med blyerts. Undanstopgade minnen trängde fram i hans fårade ansikte. Jag blev osäker. Werner blev tyst och såg ut över rummet.

”Hur lärde du känna henne?” undrade jag.

”Vad vill du, vad är du ute efter?” Han såg på mig med forskande tung blick. Hade jag gått för långt, väckt upp något inom honom, något han velat glömma?

”Att man inte kan bli lämnad i fred.” Han lät irriterad, kinderna hade fått färg. ”Det har gått nästan sextio år sen kriget, ändå tar skiten aldrig slut.” Jag lade min hand över hans arm.

”Jag är ledsen om jag har rört upp något inom dig.” Han lugnade sig en aning. ”Jag har många gånger undrat över vad som får människor att orka gå vidare.” Hans ansikte fick ett annat uttryck, han såg mildare ut i blicken.

”Jag vet vem hon är, men varför hon har ritat en sotare intill mitt namn förstår jag inte.” Hans stora händer höll försiktigt i det tunna papperet.

”Jag var eldare på ett lok under kriget, så sotig var jag jämt. Svarta sotiga händer. Jag har sett in i den glödande heta elden, med svetten rinnande under skjortan. Törsten gjorde sig alltid påmind, den släckte

jag med spriten. Vi körde till och från olika läger, jag och Heinrich, en vän”, sa han nedstämt. ”Han var lokförare. Sotiga och jävliga år.”

Werner pratade, rökte, drack, berättade mer än jag någonsin kunnat drömma om. ”Första gången jag mötte henne var i Auschwitz-Birkenau. Vagnarna skulle tömmas, hon var hård mot fångarna, jag såg det, det hände några gånger. En dag hade jag bara fått nog, jag kunde inte längre tygla min ilska och avsky för hela skiten. Hon fick höra mycket den där gången, mycket av mina innersta tankar. Jag smög mig på henne när ingen var i närheten. Jag sa några väl valda ord, viskade något, nu minns jag inte vad. På den tiden gick min hjärna för högttryck, så det var väl något jag sa som gick in och stack till.

Nästa gång jag mötte henne var i Marienburg, vi gjorde ett uppehåll där när vi var på väg till Ravensbrück. Då var hon på perrongen med några kvinnliga fångar, ja, så möttes vi igen och det blev samma sak då, jag kunde inte låta bli, utan gick fram till henne. Jag sa väl något då också. Jag har tänkt ... kanske det var för att få utlopp för min bitterhet och mitt eget ständigt dåliga samvete.” Han såg på lappen igen. ”Sotare är jag inte. Men svart, det var jag.”

I många timmar satt vi, över oss gungade cigaretröken i tjocka dimmor.

”De här årtalen och platserna, Köpenhamn, Helsingborg och Hamburg som hon har skrivit under ditt namn, vad säger de dig?”

”Sista gången jag mötte henne var här i Hamburg i mitten på sextioalet, då stötte vi på varandra igen några gånger, sen har jag inte sett henne.”

”Köpenhamn då”, försökte jag igen, ”mätte du henne där också?” Han svarade inte.

”Sotaren då, varför tror du att hon har ritat en sotare intill ditt namn?” försökte jag igen. Men han gled undan. Jag bytte ämne men han hade stängt sig. Som en skicklig schackspelare flyttade han tillbaka sitt torn. Kontakten mellan oss var bruten. Jag lutade mig bakåt, bara på ett kort ögonblick hade något blivit fel. Det kändes obehagligt, jag stod plötsligt i en ödemark långt från vägar och stigar. Werner hade bjudit på mycket, han hade berättat ingående om tiden som eldare de sista månaderna under kriget. Men efter sista frågan fick hans

blick ett koncentrerat avstånd. Han flyttade ut stolen en bit, strök med handen över håret.

”Märkligt med de där mötena, hon var alltid rädd för mig.”

”Kanske en ensam människa”, sa jag.

Han lyfte glaset, ölet rann ner som en bäck i hans strupe, det var det sista, glaset var tomt. Han reste sig upp. ”Varje ensamt hjärtslag döljer många hemliga rum, ska du veta.” Han lyfte handen, gjorde en lätt hälsning mot pannan, sedan gick han.

Helga I

Artur Wilhaus ögon lyste upp när han såg Helga Kramer i dörren. Han hade följt henne sedan hon var liten, hon hade varit ett föredöme för många ungdomar i Danzig. Helga borstade bort snön från kappan, hennes kinder glödde. En ny frisk vind fyllde kontoret, hans egna vindar var borta sedan länge. Med stora kliv gick han emot henne över golvet, de högskaftade stövlarna blänkte. Hon utstrålade ungdomlig kraft och energi.

Tankarna som plågat honom de senaste veckorna, försökte han hålla tillbaka. Den gröna uniformen var inte lika välpressad som den brukade, det hade varit intensiva dagar. Mycket inom polishusets väggar skulle forslas bort och förstöras, papper som inte fick hamna i ryssarnas händer. Sveltiga timmar och en telefon som ringde i ett. Att klockan var slagen, det visste de flesta vid det här laget. Ryssarna ryckte åt sig bit för bit av den mark han kände som sin egen. Motvilligt konstaterade han att de inte var långt från Danzig, som en helvetes-sjuka spred de sig över fälten.

Artur hade gjort en snabb karriär, SS-runorna hade öppnat många dörrar. Goda lättsamma år låg bakom honom. När insikten om att allt var över stod klar, hade den överraskat honom i ett inre skrik likt en uppvaknad vålnad. Visst, i blodet var han nazist, men ... realist. Han svalde hårt.

Talet som Himmler hållit i Auschwitz i mitten av november lät fortfarande som ett hän.

"I den nuvarande situationen och inför den framtid som väntar, uppmanar jag er att i rådande stund byta till en annan uniform för den fortsatta kampen."

Han hade stått intill Otto Kramer, de hade växlat några försiktiga ord om båten som låg i hamnen. Otto hade lovat att det fanns plats även

för honom. Det var ju självaste fan också att han inte kunde få byta den här förbannade uniformen, tänkte han. Otto hade varit bättre förberedd. Han hade plötsligt och utan förvarning packat sina papper och tagit sin tillflykt till Thorn, där en ny uniform väntade, med andra gradbeteckningar.

Nu gäller det att hålla huvudet högt och kallt, tänkte han, men modet sviktade, och då var det fan i mig jävligt svart. Artur tryckte undan tankarna som jagade honom, drog snabbt handen mot uniformen för att få bort den värsta svetten innan han hälsade. Helga stod som en kraftpelare mitt på golvet, med energi som räckte till hela Danzig. Han försökte dölja sin uppgivenhet.

”Vad roligt att se dig igen.” Artur menade det verkligen. Helga log. Hans hjärta mjuknade, unga flickor hade alltid varit en lockelse, så var det bara. En kväll med Helga hade kunnat plocka bort mycket av den förbannade, långsamma väntan som börjat tära på honom den sista tiden. Bara några timmar hade räckt, tänkte han i sitt inre medan han snabbt svepte med blicken över hennes strama uniform.

”Det var längesedan jag var här.” Helga suckade, blicken sökte genom rummet efter spår av minnen. ”Här brukade Otto sitta”, sa hon frånvarande.

”Ja, jag saknar honom också, nu står jag här, ensam med allt.” Han lät bitter. Helga såg på honom, hon hade aldrig tänkt så mycket på att Artur också funnits där. Han hade varit där, utan att riktigt finnas, tänkte hon. Rummet hade inte samma kraft längre. Karmstolarna med det blanka lädret, Adolf Hitlers porträtt, stunderna hon haft här med Otto var många. Arturs officersmössa låg på skrivbordet.

”Jag är här för att hämta mitt betyg från Wiktoriaskolan.” Hon kände hur kjolen stramade, det hade blivit alltför mycket god mat den sista tiden. För att inte göra Artur besviken höll hon in magen, hans SS-runor på den svarta sammetskragen blänkte uppmuntrande i hennes ögon. Men det var något i hans blick som ändå inte riktigt stämde, en skugga av rädsla hon inte ville se, något oroligt. Hon såg att han blev nervös av hennes sökande.

Artur inte bara attraherades av Helga, han beundrade henne också. Det var många i Danzig som hade sett upp till hennes far, Otto Kramer. Hon hade samma sega och orubbliga målmedvetenhet. Samma

uthållighet som Otto visat prov på under tiden i det sibiriska fånglägret, där han satt internerad i flera år efter att ha utkämpat och förlorat ett hårt slag under första världskriget. I Helgas ådror rann samma blod, och lite av faderns gloria hade även svävat över henne. Han andades ut och satte punkt för att undvika en fortsättning på den tanken.

Otto och Artur hade haft ett gemensamt mål, de hade kompletterat varandra, tillsammans hade de klättrat i karriären. Men de hade också haft många konflikter genom åren. Otto var krigare, han tog för sig av livet. Det skulle alltid vara fest, mat i överflöd. Ett jävla humör, en hårding som man i dagens läge kunde kosta på sig att avundas. Ja, tänkte han, Otto är någon man kan lita på, i alla lägen, absolut. Han lade en fast hand på Helgas axel.

”Betyget är klart och transporten från Thorn ordnad. Det är kvinnliga fångar som skall förflyttas därifrån.” Hon tog ett försiktigt steg bort från Arturs varma hand, även om örnen på hans vänsterarm lockade henne med sin vassa pupill. Silvertråden runt kanten på kragspiegeln glimmade till.

”Jag vet, far ringde och sa att jag skulle komma till Thorn.”

Artur gick bort till sekretären för att hämta brevet.

”Nere i Thorn väntar en grupp kvinnliga fångar som tillhör Stuthof, ingen vill veta av dem, och nu har de slängt över ansvaret på oss, precis som om vi inte hade annat att tänka på. Det är ju fan att de enda tåg vi har och som fungerar ska användas till sådan skit. Här går våra egna soldater och trampar omkring i snön, och de har knappt någon ammunition till sina vapen.” Med brevet i handen började han gå fram och tillbaka över golvet. Återhållsamheten brast och oron vällde ut. ”Och jag ska sitta här och skriva meningslösa order. Vem fan har tänkt ut att vi ska släpa folk från Danzig för att försvara Thorn?” Han sökte med blicken över golvet, långt ner mellan springorna i den bonade parketten.

För varje steg Artur tog krympte han i Helgas ögon. När han såg på henne för att få gensvar för sin ilska vände hon bort huvudet och tittade nonchalant ut genom det höga fönstret. Hade en vanlig tysk sagt samma sak hade han blivit skjuten direkt, tänkte hon.

Wiktoriaskolan låg precis rätt över gatan, många gånger hade hon sprungit hit för att få en stund med Otto. Hon hade inte samma

gemenskap med sin mor, Ellen, inte heller med sin bror Erik. Det Helgas händer hade utfört kunde bara delas med likasinnade. Hon fingrade på Lugern som låg i fickan. De som inte hade samma värderingar skulle bli hennes fiender. Det var en insikt som blivit tydligare ju längre kriget hade pågått. Det hade byggts upp ett hat inom henne som satt djupare än hjärtat självt. Tiden i skolan och arbetet på Auschwitz hade för alltid kopplat henne samman med Otto. Det hon lärt sig på Wiktoriaskolan hade gjort henne stark, mer målmedveten, mer uthärdande. Hon var stolt.

Artur harklade sig, han hade lugnat sig en aning.

”Jag skulle vilja ge dig ett gott råd, Helga.”

Hon kände genast hur trotsset inom henne stegrade sig, för var det något hon hatade så var det att få råd. Förr gick det an, men inte nu längre, och inte från en sådan som Artur. Hon bet ihop och svarade med stram nacke.

”Och vad är det för råd du vill ge mig?”

Den reaktionen hade han inte väntat sig. Han såg fundersamt på henne, mätte hennes oförstånd, och kände sin egen otillräcklighet.

”Det är bara något jag tycker att du ska ta i beaktande. Ryssarna kommer allt närmre, lyssna på vad din far har att säga när ni möts i Thorn. Det är du som väljer att gå in i Polisförbandet, du hade kunnat välja ett enklare alternativ. När vi för några år sedan började vårt viktiga arbete hade jag personligen inte räknat med denna utgång.”

”Skulle jag fly? Jag kan faktiskt själv planera mitt liv. Jag har mina vänner, de sista åren har jag skött mig själv, jag har lärt mig att ta egna beslut. Jag kommer att vara kvar här tills ryssen hänger mig i kappan, det ska du veta.” Tonfallet var skarpt, en order vilken genast skulle verkställas.

Han ryckte till. Det var som satan, tänkte han. Lusten som hade väckts tidigare, dog lika snabbt som flugan efter ett slag från en hårt rullad tidning. Han rev sig irriterat i det tunna håret bakom örat. För att markera avstånd tog han på sig sina svarta läderhandskar, de smet åt som en andra hud.

”Ja, det var som sagt bara ett gott råd.”

Glittret i silvertråden runt kragen var borta. Om det någonsin hade funnits där, funderade hon.

”Jag och mina vänner kommer att slåss även mot våra egna, om så skulle behövas.”

Artur gick bort till bokhyllan, flyttade lite på pokalerna som han fått genom åren. Prickskytte och vanlig skjutning, några för bästa pistolskytt och en medalj för löpning. Han var blossande röd av ilska, svetten pärlade sig i pannan.

”Det här är ju inte den typen av arbete som du är van vid från din utbildning på Wiktoriaskolan.” Artur tog upp sin näsduk, torkade pannan och försökte lugna sig. Helgas tankar for knivskarpa genom luften.

Han tittade ut mot skolan, såg bort över snön. För en vecka sedan hade han gett order om att Wiktoriaskolan skulle tömmas på allt som röjde vad som hade pågått där, men tyvärr hade de blivit tvungna att avbryta arbetet när en av skolans professorer stoppade dem. Gubben ville ha kvar behållarna med experimenten, men något hade de ändå hunnit gräva ner i parken. Artur fick en jävla lust att säga vad han tyckte.

”Det är jag som blir tvungen att städa upp efter dig!” Nu kunde han inte behärska sig längre. Han drog av sig läderhandsken och pekade med darrande hand mot skolan. ”Och du står här och tar ton!” Hans känslor för henne var verkligen blandade.

Helga blev kall, hon stötte bort hans ord med bister blick. Med sluten min tittade hon med avsmak på hans upphetsade röda ansikte.

”Nu tillhör du ett SS-polisförband och har lagen i dina egna händer”, fortsatte Artur. ”Jag vet inte hur jag ska säga detta, men håll dig inom ramen. Lyckas vi inte räta ut linjen mot ryssen lär många huvuden rulla i vår stad. Bland annat mitt”, han höjde rösten. ”Du kan gå nu.” Han skakade i hela kroppen.

Nervöst kände hon med fingertopparna över den hårda släta ytan på pistolen. Utbuktningarna, hålet vid mynningen.

Artur gick och satte sig vid sitt stora skrivbord, besviken över Helga Kramers totala oförnuft när det gällde den rådande situationen. Artur stramade resolut upp sig, utan svårigheter, trots tyngden som nyss lagt sig över hans axlar. De känslor av uppgivenhet och oro som hon rivit upp behövde han inte, inte i det här läget.

Helga stod kvar, och betraktade honom som en förrädare.

”Tåget går i morgon bitti klockan tio, jag tror att det gör uppehåll i Marienburg. Allt du behöver veta finns i kuvertet.” Tonen var kort. ”Hälsa din far.”

Telefonen ringde. Han nickade ursäktande och svarade.

Helga lämnade kontoret utan att stänga dörren efter sig. Ute i korridoren mötte hon personal som nervöst sprang omkring med högar av pärmar. Hon smög fram till ett av kontoren, dörren stod halvöppen. Stilla och tyst kikade hon in. En menig SS-soldat satt böjd över sitt arbete. Djupt engagerad plockade han bort papper från de välorganiserade pärmarna. Det var bråttom, hela huset var fyllt av tusentals pärmar, allt som kunde leda till åtal måste bort, det fick inte synas, inte komma i fel händer. Hon blev kall. Tänkte de verkligen ge upp redan? Under hela sin uppväxt hade hon sett upp till de här människorna, trott på dem, följt deras minsta vink för att skaffa sig en position i deras värld. När hon nu äntligen hade gjort det, svek de henne. Handens grepp om dörrkarmen hårdnade. Sakta avlägsnade hon sig. Hakkorsflaggor hängde på rad i den breda korridoren, på marmorsocklarna nere vid utgången stod två byster av Adolf Hitler. Hon stannade upp en sekund, sträckte på sig för att en sista gång känna på marmorn. De röda färgerna i mosaikfönstret ovanför de magnifika ekdörrarna skimrade som ett öppet sår i den enorma entrén. Hon tog i för att snabbt få upp den tunga dörren. Hakkorsflaggan som hängde på väggen över trappan fladdrade till bakom henne när den kalla vinden ven in, ekdörren gled tyst igen.

Kylan utomhus var lika ihärdig som den inom henne. Hon tittade på klockan. I morgon bitti klockan tio. Hon samlade tankarna. Då skulle hon hinna plocka undan en del där hemma. Hon virade halsduken om sig och lät den täcka munnen. Ullen blev snabbt fuktig av andedräkten. Det började blåsa, snön yrde framför henne. Hon kröp ihop för att hålla värmen, kylan smet in i varje liten glipa. Snön virvlade. I tunna slöjor drog den över vägen hur lätt som helst, utan minsta bekymmer. När hon var liten flicka hade den dragit i väg med hennes uppmärksamhet, svept bort med hennes tankar då hon gick med kälken genom gatorna i Danzig. Nu kunde den inte fånga henne längre, inte få henne att förlora sig själv och försvinna. Kylan i

strumporna brände mot vaderna. Tanken på de kalla tågagnarna till Thorn och de många timmarna på perrongen fick henne att stanna tvärt och beslutsamt vända om. Det skulle bli en lång resa i morgon. Hon höll vantarna mot öronen. Vinden tjöt i de kala almarna runt polisresidenset. Hon tittade upp mot Arturs kontor, de vackra stora fönstren ropade inte längre efter henne, de var döda, endast tomma blanka rutor. Där kan han gå omkring i sin uppgivenhet, stackars krake, tänkte hon.

I motvind gick hon upp på den smalt skottade gången, bort mot militärförrådet. Med ett bestämt grepp öppnade hon dörren, vinden ryckte tag. Hon fick kämpa för att dra igen den. Doften av naftalin och vapenfett fyllde lungorna. Det stack i näsan, hon torkade bort det blöta håret från pannan och såg sig omkring efter någon som kunde hjälpa henne. Förrådet var enormt, det var högt till tak, en känsla av ladugård. Hyllorna var fyllda med kläder, stövlar, strumpor och kalsonger. Här fanns ingenting som motade ut kylan, hon huttrade till. Någon hostade en bit bort. Längre in i rummet mot ena väggen brann det i en liten ynkelig kamin, men den förstärkte bara känslan av kyla.

I en vit päls satt Wilhelm tillbakalutad i en gammal sammetsfåtölj och rökte. Fåtöljen hade han bytt till sig mot lite kläder, han var mycket nöjd med bytet.

”Ser man på, här får man dambesök.” Han reste sig motvilligt, gick långsamt fram mot disken. Staden var inte större än att han kände Helga och visste vad hon sysslade med, men vad han tyckte om det fick han hålla för sig själv. Samma outtalade tankar hade han om Wiktoriaskolan. Alla tidiga morgnar med transporter som körde in på bakgården, med ryssar och polacker som sedan aldrig kom därifrån. Den skolan var endast till för societetens ungar. Själv hade han aldrig satt sin fot i den världen och nu var han tacksam för det. Otåligt väntade han med händerna tungt stödda på disken. För Helga var han inte mer värd än snäppet över en jude.

”Jag behöver varmare kläder, byxor, mössa och en bättre jacka, jag ska ut på ett längre uppdrag i morgon”, sa hon myndigt.

Han rullade cigaretten mellan läpparna, andedräkten ångade mellan rökmolnen.

”Ska du byta bort din fina lägeruniform, din stolthet, Helga?”

Hans ironi var värre än sur mjölk, men hon svalde det och med ett stramt leende lade hon upp Lugern på bordet.

”Skynda dig, jag vill bara ha det bästa: alpjägarmössa, kortskaftade stövlar, kamouflagejacka och ett par tjocka byxor.” Hon borrade in blicken djupare än hans själ nådde.

Han spottade ut cigaretten, gav henne ett sylvasst ögonkast och gick bort för att hämta grejorna. Wilhelm önskade i sitt stilla sinne att hon skulle få vad hon förtjänade, och det snabbt. Ryckigt plockade han ner vad hon hade beställt från hyllorna. Han slängde upp kläderna framför henne, över Lugern, och gick demonstrativt tillbaka till sin fåtölj. Han lade in några nya vedklabbar. Med ryggen vänd mot henne sa han:

”Det krävs väl mer än detta för att värma dig.”

Hon svarade inte, drog bara mössan över huvudet, stoppade ner kläderna i väskan där kuvertet låg och lade tillbaka Lugern i fickan. Hon tryckte till med axeln mot dörren, vinden grep tag igen, hon släppte dörrhandtaget och lämnade dörren öppen, den slog i vinden bakom henne. Hon hörde hur han drog igen den med en smäll.

Helga gick förbi synagogan. Genom de kupolformade fönstren kunde hon se hundratals huvuden röra sig där inne. Den judiska helgedomen var fylld med flyktingar, några barn grät, en äldre man med en liten pojke på armen stod utanför och stampade huttrande. Han slängde en tom blick mot henne. En lastbil körde förbi, en Opel Blitz, på flaket stod soldater och trängdes i vita kamouflagejackor. Deras trötta ansikten visade inte något, men allt det onda de tvingats se hade lämnat ärr i ögonen. Överallt nertrampad snö, full av förvirrade fotspår.

Hela Danzig hade på bara några dagar tvingats ta emot tusentals främmande människor som flytt från sina hem. Hungriga, påbyltade släpade de sig fram, frusna, trötta och uppgivna. Helga stirrade stint framför sig, trängseln på gatorna var outhärdlig, det skulle bli skönt att få lämna staden ett tag. Alla större lokaler var fyllda. De finns i hela stan, de sjuka och smutsiga människorna, tänkte hon. Tjocka istappar spetsiga som spjut hängde från hustaken, drivor med snö låg meterhöga längs väggarna. Hela staden låg i väntan, gömd under ett vitt hölje men ändå öppen och oskyddad. Invånarna i Danzig höll

sig undan, de hade blivit lika hjälplösa som flyktingarna som fyllde varje vrå, varje hemligt ställe, där endast minnena tidigare bott. De hade lämnat hurraropen, borta var de segerrusiga händerna i luften, sångerna och marscherna. Nu gick de tysta med tunga sinnen, som efter en smärtsam skilsmässa.

Vinden hade avtagit, det hade slutat snöa. Hon såg upp mot de blåroda skyarna. Beslutsamheten växte inom henne, stegen blev fastare, huvudet nådde högre mot himlen.

En bit längre ner på gatan kom Georg gående. Han såg henne direkt, något annat var omöjligt, hennes energiska gång utmärkte sig i havet av alla grå-svarta människor. Mot sin vilja kände han ett hugg i hjärtat, det kunde inte hjälpas, trots att han hade svårt för henne. Hon får själv bära sitt, jag bär mitt, tänkte han. Hon hade inte behövt gå in och ta i den värsta skiten.

Helga saktade farten när hon såg Georg, varenda muskel i kroppen mjuknade, som bedövad gick hon fram, inlåst i sig själv. Huvudet blev tomt. Skulle hon hälsa eller bara låta blicken försvinna bort i fjärran? Han såg ut som en vilde, någon som levt gömd i evigheter i en bortglömd skog. En man som mötte livet med nonchalans. Hans vita tjocka kanvaskappa slängde kring benen, byxorna var nerstuckna i kängorna, de grå sockorna slarvigt uppdragna, runt ena benet under knäet hade han knutit en rödblommig scarf. Ögonvitorna lyste mot den påtagligt friska ansiktsfärgen, skäggstubben var vit av frost. Han svängde med kroppen, medaljerna på den svarta jackan under kappan skymtade fram. Hon hade inte glömt mötet i julas, då de lämnade varandra i ilska. Men åtrå hade de känt och den fanns fortfarande kvar, hjärtat började slå hetsigt i bröstet. Hon lät blicken sväva bort mot andra sidan gatan, sneddade snabbt över och gick in mellan träden i allén. Hon bröt igenom den hårda skaren och sjönk ner, strumporna blev blöta. Jag skulle bytt till stövlar, tänkte hon. Stressat försökte hon ta sig genom snön. En fast hand tog tag i hennes arm och svängde henne runt. Hon flämtade till. Georg stod tätt intill henne, han lukade jord och cigaretter.

”Hej Helga, är du fortfarande kvar i stan?”

”Ja, som du ser.” Ansiktet hettade, tiden försvann, kriget var långt borta.

”Det var ett tag sen.” Hon nickade.

”Och jag är kvar för att rädda dig från ryssen. Nedräkningen har börjat.” Han log finurligt.

”Du ser ut att må bra, i alla fall”, fick hon fram.

Han släppte taget om armen. I ögonen fanns minnen av barndomen, leken, buset, alla upptåg de gjort tillsammans. Han borstade bort lite snö från hennes mössa, hon flämtade till.

”Varför skulle jag må dåligt, jag gör det jag alltid har velat: krigar. Döden har aldrig skrämmt mig. Se dig omkring. Det finns en värre död än så, Helga.”

Hon älskade att höra honom prata på det sättet.

”Var rädd om dig.” Hans tonläge blev mjukare. ”Det är inte mycket kvar av Tyskland.” Han slängde upp handen mot mössan. ”Vi ses kanske igen.” När han hade gått några steg stannade han upp och ropade: ”Här bryr sig ingen om vem du är, Helga, inte nu längre. Ta dig härifrån så fort du kan.”

Hon kände hur snön trängde ner i skorna, hon gick upp på trottoaren igen, vristerna var blöta. Med en kraftansträngning lyckades hon stilla sig någorlunda, bli hel igen, men benen var fortfarande svaga. En lång stund gick, en viskning hördes inom henne, långt bortifrån, en kärleksförklaring han gett henne, en längtan som sträckt sig till år.

En ung höggravid kvinna fick henne att tappa tråden. Kvinnan log och tänkte stanna upp för att fråga något. Helga vände bort huvudet med avsmak och fortsatte framåt. Vad tänker de på, så primitivt att skaffa barn i dessa tider när alla behövdes i kampen. Hon suckade trött. Sekunderna senare fick hon syn på en ung soldat som stod och utträttade sina behov mellan två husgavlar. Överallt i hela staden syntes dessa lysande gula fläckar. Det var vedervärdigt, osmakligt. Dessutom hade hon hört att dysenterin börjat sätta klorna i folk. Spyror, urin och skit överallt. En tanke naglade sig fast: Våren var på väg och med den kom stanken. Mätte kylan hålla i sig.

Hon lämnade Lastadie och passerade över Aschbrücke. Hård ordväxling hördes borta vid det stora banområdet, Helga lutade sig mot räcket och tittade ner. En grupp ryska fångar stod och knackade bort is för att hålla växelspåren rena, de var utan handskar, trasiga och dåligt klädda. Ett passande arbete för en ryss på besök, tänkte hon.

Runt stövlarna hade de snörat fast sönderklippta filtar. Med tunga spett hackade de sig fram, bit för bit, i en evighetslång straffpredikan, utan nåd. Intill stod ett ånglok med en front av tjocka istappar. Som en valross, flåsande, öste den ut ny tjock ånga över spåren som snabbt blev till isbark i den starka kylan.

Ett långt tågsätt hade kommit in, på varje vagn stod två stridsvagnar. Manskaper startade upp motorerna och påbörjade en mödosam avlastning, allt var täckt av is. De hade ett högt tempo, en pansarsoldat utan pansarvagn är inte mycket värd, skämtade de med varandra.

Helga gick vidare ner mot Steindamm, där hon mötte hopar av flyktingar på väg in mot staden. Förmodligen hade de inte fått plats på S:ta Marias sjukhus där man hade inrättat ett stort fältsjukhus. Hästarna drog sakta vagnar efter sig, överfyllda med madrasser, kläder, filtar och allt vad man hade kunnat få med sig. Barnen satt frusna, tryckta mot varandra och stirrade på henne. Hon fick en obehaglig känsla, ögon som åt, krävde.

En grupp soldater stod vid en husgavel och pratade, de rökte och gestikulerade, en flaska gick runt. De flesta av dem kom från Österrike och Bayern, alpjägarmärket lyste vitt på deras gröna skidmössor, de var vinterutbildade. I Nordnorges branta snöklädda fjäll hade de gjort det möjligt för Tyskland att ockupera Norge. När de sedan placerades på slätten gick det åt helvete. Det passade inte deras lynne, de slaktades som djur i stekande sol på den ryska stäppen. Hon hörde hur de diskuterade var fronten låg i väst. Helga högaktade deras tapperhet. De var vildar som önskade flyga lika högt som örnen.

Längre ner på gatan gick hon förbi grupper av soldater som väntade på mat, en utspisningsplats höll på att sättas upp. Hon kände sig stolt, allt fungerade.

Tron på att de skulle kunna stoppa ryssen stärktes. Hon hade alltid sett på det ryska folket som *untermenschen*, dåligt organiserade, tjatrande och lata. Utan en tysk som styrde fungerade ingenting.

Ett öronbedövande då för genom luften, soldaterna reagerade blixtnabbt och tryckte sig upp mot husväggen. En kolonn av Panther-stridsvagnar svängde in på gatan, de kom snabbt emot henne, Helga pressade sig hårt mot stenväggen. Den som inte hann undan skulle obönhörligen hamna under vagnens band. I varje torn stod

vagncheferna starka och säkra, inga pipor riktades ännu mot dem. ”Krossa fienden”, ropade en ung pojke efter dem. Vagn efter vagn passerade, den starka diesellukten stack i näsan. Som forntida djur, obevekliga, fyllde de allt utrymme som fanns, alla tankar, hela existensen stannade upp, luften vibrerade, marken skälvde. Kolonn efter kolonn körde förbi med obändig kraft. Motorerna vrålade, hon höll hårt för öronen. Glädjen att se dem överväldigade henne. Goebbels tal två dagar innan stämde. Allt han hade sagt i radion var sant: att invånarna i Ostpreussen inte skulle drabbas av panik, att den tyska armén leddes av de skickligaste generalerna och att de hade den bästa utrustningen som fanns att tillgå. Goebbels hade hänvisat till Speers tal om att produktionen av pansarvagnar under några månader hade slagit alla tidigare rekord. Ljudet av stridsvagnarna drog bort som ljuv musik. Nu visste hon att Tyskland var starkt nog att segra. Helga hade fått ny kraft i stegen. Ryssen kan komma. Kunde de slippa alla dessa flyktingar också, skulle Danzig vara sig likt igen. De fyllde varenda vrå, åt upp maten, de var i vägen, tog sjukhusplatserna som var avsedda för soldaterna. De var lika obekväma som lössen de hade med sig.

Äntligen var hon hemma på Weidengasse 62. Den vackra allén med popplar som stått där tidigare hade sågats ned till ved. På fruktträdens vita grenar hängde små vinteräpplen kvar, två kråkor grälade om den frusna frukten. Familjen hade nu bott där i flera år. En pampig villa – tre våningar hög med vita balkonger, stora djupa fönster, pelare vid trappan – som tidigare tillhört en judisk affärsman i staden. Detta var det mest exklusiva området i hela Danzig, en bit längre ner på gatan hade Prinz Wilhelms officersskola legat. Där hade Otto fått sin utbildning som ung, Helga var stolt över att bo här. Tidigare hade de bott i en vacker våning på Heiligen Geist-Gasse inne i centrum, men det här var bättre.

Otto hade fått villan 1943 för sitt arbete inom partiet, ingen skulle ta den ifrån dem. Det fick räcka med Klein Walddorf, släktgodset som skulle ha blivit fars egendom. Men polackerna hade tagit det efter förra kriget när Otto satt fången i Ryssland. Helga var ett med Ottos hat, ett med partiet, ett mot kränkningarna efter Versaillesfördraget. Hon gick uppför den rundade trappan till entrén. Varje trappsteg låg

som ett slutet dokument under hennes fötter, med svaret hur deras framtid skulle gestalta sig. Hon plockade upp nycklarna, natten skulle bli ensam. Ellen och Erik var hos Oma och Opa.

Hon vred om nyckeln, den stora hallen var tömd på möbler, kvar fanns bara spegeln i förgylld ram som hängde över den öppna spisen. Den persiska mattan låg kvar. Hon hade inte varit hemma på några dagar och under tiden hade Ellen tömt huset på så mycket hon hade kunnat med hjälp av Oma och Opa. De flesta tillhörigheterna hade de tagit ner i källaren. Oma och Opa hade organiserat och märkt upp alla kartonger. De oändliga ytorna var nästan tomma. På spiselkransen inne i matsalen låg en lapp under blomvasen som alltid hade stått i huset. Den och många andra vackra saker hade de fått när de flyttade in. Hon lyfte på vasen och såg att hennes mor hade skrivit en hälsning, Erik och hon skulle inte komma tillbaka förrän nästa dag.

”Det finns mat i grytan på spisen som du kan värma, mer hittar du i skafferiet, det ligger ved i alla öppna spisar. Hoppas du kan få upp lite värme i huset. Jag älskar dig. Erik hälsar, vi mår bra, var rädd om dig. Ellen.”

Helga öppnade spjället, skrynklade ihop ett papper och tände eld i spisen. Hon gick runt från rum till rum, tittade ut genom fönstren. Gatan utanför var fylld med flyktingar som letade efter tak över huvudet. Hon såg hur de släpade och slet med barn och väskor, hästarna hängde med sina huvuden.

Hon mindes alla jular, men särskilt den sista de haft tillsammans. Slakten som varit på besök, den stora julgranen, Erik som spelat på flygeln. Och alla påskhelger, med äggen som de roat sig med att gömma undan på lustiga ställen. De underbara åren i den fantastiska villan, med överflöd av allt, låg nu undangömda som solstrålar i ett påskägg.

Rummen var kalla, hon behöll kappan på. Det var inte mycket som fanns kvar av deras möbler: en tavla, några stolar, lite prydnadsaker, gungstolen framför den öppna spisen i stora salen, gardenerna, några blomkrukor. Den enormt vackra silverkannan, tillverkad någon gång under sextonhundratalet, stod på bordet – stolt, högrest – tillsammans med de två lika vackra skålarna med ingraverad hebreisk text.

Ellen hade alltid avskytt kannan men Otto ville behålla den, han visste värdet. En trofé från en fiende, brukade han säga. Nu stod den här, kvarlämnad.

Helga öppnade locket, i kannans spegel såg hon rummet bakom sig. *Elden i spisen har tagit fart, lågorna vajar lugnande. Kristallkronan glittrar, skåpen är fyllda med porslin, tavlan med ett naturmotiv börjar sakta gunga på väggen. Stora inbjudande fätöljer står framför den flammande brasan. Gestalter som hon inte känner igen rör sig i huset. De pratar. Lågorna vill inte släppa henne, en hopplöst ojämn känsla sprider sig i rummet. Kannan mjuknar, blir oformlig. En staty i brons visar sig, den har hon aldrig sett förut. Ett medelålders par och två yngre kvinnor dyker upp bakom henne, hon sträcker reflexmässigt ut handen för att hindra dem på den glatta silvriga ytan. Texten med de hebreiska tecknen vrider sig, sträcks ut, hon ser suddiga, flyktiga människogestalter, inbrända i kannans yta. Glödtheta slingor sprider sig över texten, bokstävernars skarpa, spretiga kanter sliter tag i henne. Vill dra henne med in i elden. Kannan brinner.*

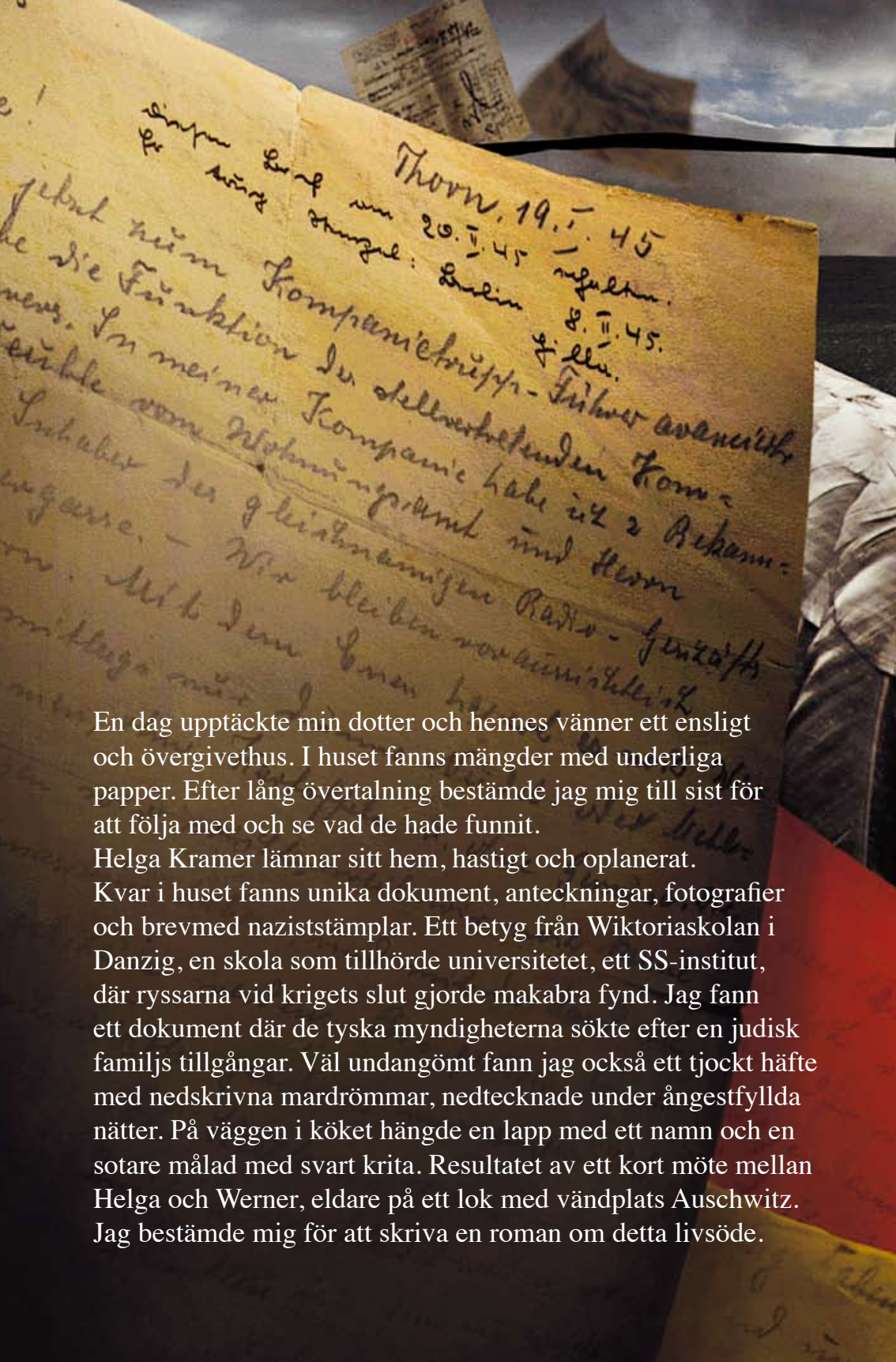
Helga vände sig hastigt om och stirrade med matt blick ut över det tomma rummet. Hon försökte sansa sig. Varför hade de inte sålt den där kannan? Hon ville strunta i alltihop och lossade på hårflätan, skakade på huvudet och lät det tjocka brunblonda håret falla fritt. Det föll i vågor över ryggen. Otäcka tankar smög sig på henne igen. Det var kannan. Hon tänkte inte sova i samma rum som den. Gammalt skräp, tänkte hon och gick resolut ut med allt i köket, ställde kannan och skålarna långt in i ett av skåpen.

Helga öppnade luckan till köksspisen och tände eld för att ha varmvatten nästa morgon, stängde noggrant alla dörrar efter sig och småsprang in i salen igen.

Vedkorgen som stod intill spisen var välfylld, det kändes tryggt. Hon lade in några stora vedträn, elden tog fart, det sprakade kraftfullt, gnistorna kastades ut mot golvet. Det hade börja skymma ute, skuggorna från elden rörde sig oroligt över väggarna. De manade på hennes uppmärksamhet, heta och hungriga, hon såg dem i ögonvrån, försökte ha kontroll och inte gripas av panik. Spretiga som trasiga flaggor fladdrade de utan vind. Hon tog av sig kjolen, vek ihop den snyggt, tänkte på Georg som ändå varit vänlig mot henne trots bråket

de hade i julas. Hon drog på sig de tjocka byxorna, det blev stabilare i kroppen. Håret hade torkat, en skön känsla kom över henne när hon satte fötterna i stövlarna. Hon byltade på sig så mycket hon kunde, slängde in ytterligare ved och kurade ihop sig i fåtöljen. Så tog hon fram pistolen och lade den intill sig, drog en filt över sig.

Blåsten pressade mot rutorna, ljudet från ett vagnlass hördes ute på vägen, röster och hästens klampande. Nya flyktingar, tänkte hon. Det knakade i huset, en röd julgranskula låg kvarglömd på golvet, hon sträckte sig med möda ner och tog upp den. Hon satt en stund och tittade på den röda färgen, kulan lyste mot den flammande elden.

Thorn, 19. 11. 45

Ludwig...
Ludwig...
Ludwig...
Ludwig...
Ludwig...

geburt beim Kompaniechef...
he die Funktion der stellvertretenden Kom-
mens. In meiner Kompanie habe ich 2 Bekann-
nisse vom Wohnungsrat und Herrn
Inhaber der gleichnamigen Radio-Gesells-
schaft. - Wir bleiben vorläufiglich
in Thorn. Mit dem Herrn...
mit Bezug auf...

En dag upptäckte min dotter och hennes vänner ett ensligt och övergivethus. I huset fanns mängder med underliga papper. Efter lång övertalning bestämde jag mig till sist för att följa med och se vad de hade funnit. Helga Kramer lämnar sitt hem, hastigt och oplanerat. Kvar i huset fanns unika dokument, anteckningar, fotografier och brevmed naziststämplar. Ett betyg från Wiktoriaskolan i Danzig, en skola som tillhörde universitetet, ett SS-institut, där ryssarna vid krigets slut gjorde makabra fynd. Jag fann ett dokument där de tyska myndigheterna sökte efter en judisk familjs tillgångar. Väl undangömt fann jag också ett tjockt häfte med nedskrivna mardrömmar, nedtecknade under ångestfyllda nätter. På väggen i köket hängde en lapp med ett namn och en sotare målad med svart krita. Resultatet av ett kort möte mellan Helga och Werner, eldare på ett lok med vändplats Auschwitz. Jag bestämde mig för att skriva en roman om detta livsöde.